

Ankara'da Yarı Kentsel ve Kentsel Bölgede Yaşayan 15-49 Yaş Grubundaki Kadınların Kullandıkları Aile Planlaması Yöntemleri ve Yöntem Kullanmama Nedenleri¹

CONTRACEPTIVE METHODS USED BY WOMEN BETWEEN 15-49 YEARS OLD AND THE CAUSE OF NOT USING CONTRACEPTIVE METHODS IN THE SEMI-URBAN AND URBAN AREAS IN ANKARA

Mustafa N. İLHAN*, Ayşegül YILDIRIM**, Işıl MARAL***

* Arş.Gör.Dr., Gazi Üniversitesi Kazaları Araştırma ve Önleme Enstitüsü,

** Arş.Gör.Dr., Gazi Üniversitesi Tıp Fakültesi Halk Sağlığı AD,

*** Yrd.Doç.Dr., Gazi Üniversitesi Tıp Fakültesi Halk Sağlığı AD, ANKARA

Özet

Amaç/Anafikir: Bu çalışmada, Ankara İli'nde yarı kentsel ve kentsel bölgelerden seçilen "15-49 yaş Kadın İzlem Formları"nın 1999 yılı kayıtlarının incelenerek, kullanılan aile planlaması yöntemlerinin neler olduğu ve aile planlaması yöntemi kullanmayanların kullanmama nedenlerinin belirlenmesi amaçlanmıştır.

Materyal-Metod: Şubat 2000 tarihinde yapılan bu araştırma tanımlayıcı bir çalışmadır. Çalışmada Ankara ili Gölbaşı İlçe Merkezi'nde bulunan Merkez I ve Merkez II Sağlık Ocaklarına ait formların tamamı (3094 adet), Yenimahalle İlçesi Yeşilevler Sağlık Ocağı ve Demetevler 1 No'lu AÇSAP bölgelerinden ise toplam 27875 formdan, sistematik örneklem yöntemi ile belirlenen 2000'er adet form (toplam 4000 adet) incelenmiştir. Gölbaşı'ndaki sağlık ocakları yarı kentsel bölge, Yenimahalle'deki sağlık ocakları ise kentsel bölge olarak sınıflandırılmıştır. Aile planlaması yöntemleri, geleneksel ve modern yöntemler olarak ayrıtar edilerek, hangi yöntemin kullanıldığı ve aile planlaması yöntemi kullanmayan kadınların yöntem kullanmama nedenleri belirlenmiştir.

Bulgular: Çalışmada incelenen yöntem kullanan kadınlardan yarı kentsel bölgede oturanların %75.7'si, kentsel bölgede oturanların %67'si modern yöntem kullanmaktadır. Yöntem kullanan kadınlar arasında yarı kentsel bölgede ve kentsel bölgede en çok tercih edilen modern yöntem RİA, ikinci sırada tercih edilen ise kondomdur. Yarı kentsel ve kentsel bölgede en çok yöntem kullanmama nedeni, 15-24 yaş grubunda çocuk istenmesi olarak belirlenmişken, 25-29 yaş grubunda yarı kentsel bölgede gebe olmak, kentsel bölgede yine çocuk istenmesi olarak belirlenmiştir. 30-34 yaş grubunda ise tersine, yarı kentsel bölgede çocuk istemek, kentsel bölgede ise gebe olmak en çok aile planlaması yöntemi kullanmama nedeni olarak görülmektedir. 35-39 yaş grubunda yarı kentsel bölgede diğer nedenler (menapoz, histerektomi, tıbbi nedenler v.b), kentsel bölgede çocuğu olmamak, 40-49 yaş grubunda ise her iki bölgede diğer nedenler en çok yöntem kullanmama nedeni olarak belirlenmiştir.

Sonuç: İncelenen kadınlarda, aile planlaması yöntemlerinin en çok kullanıldığı yaş grupları, en çok kullanılan yöntemler ve yöntem kullanmama nedenleri, Türkiye geneli ile uyumludur ve yarı kentsel ve kentsel bölgede birbirine benzerdir. Modern yöntemlerin kullanımı ise Türkiye geneline göre daha yüksektir.

Anahtar Kelimeler: 15-49 yaş kadın, Aile planlaması, Geleneksel aile planlaması yöntemi, Modern aile planlaması yöntemi

T Klin Jinekolo Obst 2002, 12:66-72

Summary

Objective: The aim of this study is to compare the methods of contraception used by women between 15-49 years old living in a semi-urban and urban areas of Ankara, with regard to 1999 records of the selected follow-up forms of women between age 15-49. The reasons for not using the contraceptive methods were also investigated.

Method: The study, conducted in February 2000, was a descriptive research. Two primary health-care centers of Gölbaşı were selected and all the follow-up special document forms (3094 form) of women between 15-49 years old were investigated. A primary healthcare center and a Child Health Care-Family Planning Center of Yenimahalle were selected. 4000 follow-up forms which were selected by systematic sampling out of 27875 forms. Gölbaşı District was classified as a semi-urban area, where as Yenimahalle District was classified as a urban area. Contraceptive methods were classified as traditional and modern methods. Preferred contraceptive methods and reasons for not using contraceptive methods were determined.

Results: In this study among the women using contraceptive methods, 75.7% of women living in semi-urban area were using modern contraceptive methods, where as 67% of the women living in urban area were using modern contraceptive methods. Among the women using the contraceptive methods IUD was the most preferred method while condom was the second preferred method in both semi-urban and urban areas. The reasons for not using contraceptive methods were child expectancy in semi-urban and urban areas among the women between 15-24 years old; being pregnant in semi-urban area and child expectancy in urban area among the women between 25-29 years old; child expectancy in semi-urban area and being pregnant in urban area among the women between 30-34 years old. Other reasons were menopause, hysterectomy, etc. in semi-urban area; bareness in urban area among the women between 35-39 years old. The other reasons (menopause, hysterectomy, etc.) among the women between 40-49 years old were determined as most common reasons for not using the contraceptive methods, in both areas.

Conclusion: In this study, the age group using contraceptive methods, the most preferred contraceptive methods and reasons for not preferring contraceptive methods are highly correlated with the data of the Demographic Health Survey of Turkey (1998) and the results are similar in semi-urban and urban areas. The rate of using any modern contraceptive methods is higher than the data of The Demographic Health Survey of Turkey (1998).

Key Words: 15-49 years old women, Family planning, Traditional contraceptive methods, Modern contraceptive methods

T Klin J Gynecol Obst 2002, 12:66-72

Aşırı doğurganlık, ana ve çocuk sağlığını olumsuz yönde etkilemekte, gelişmekte olan ülkelerde sosyal ve ekonomik alanlarda da pek çok sorunu beraberinde getirmektedir. Türkiye’de 1965 yılında çıkarılan 557 sayılı yasa ile aile planlaması konusunda eğitim ve uygulama hizmetlerini devlet üzerine almıştır. Dolayısıyla aile planlaması çalışmaları, temel sağlık hizmetlerinin önemli bir bölümünü oluşturmaktadır (1).

Türkiye’deki ana-çocuk sağlığı göstergeleri ve yüksek olan nüfus artış hızı, aile planlaması hizmetlerine diğer sağlık hizmetleri arasında öncelik vermeyi gerektirmektedir. Türkiye’de riskli gruplara yönelik başarılı aile planlaması hizmetleri verilebilse; mevcut anne ve bebek ölümlerinin en az üçte birinin bu yaklaşımla önlenebileceği akılda tutulması gereken önemli bir noktadır (1).

Ana çocuk sağlığı hizmetlerinin değerlendirilmesinde, birinci basamak sağlık kuruluşlarında "15-49 Yaş Kadın İzlem Formları" kullanılmaktadır.

Bu araştırmada, Ankara İli’nde yarı kentsel ve kentsel bölgelerden seçilen 15-49 yaş kadın izlem formlarının 1999 yılı kayıtlarının incelenerek, kullanılan aile planlaması yöntemlerinin neler olduğu ve aile planlaması yöntemi kullanmayanların kullanmama nedenlerinin belirlenmesi amaçlanmıştır.

Materyal-Method

Şubat 2000 tarihinde yapılan bu araştırma tanımlayıcı bir araştırmadır. Sağlık ocaklarında bölgedeki kadınların izlemi için kullanılan "15-49 Yaş Kadın İzlem Formları" taranarak, kadınların aile planlaması yöntemi kullanma durumu, hangi yöntemin kullanıldığı (geleneksel/modern yöntemler) ve aile planlaması yöntemi kullanmayan kadınların yöntem kullanmama nedenleri belirlenmiştir.

Araştırmada Ankara iline 20 km uzaklıkta bulunan Gölbaşı İlçe Merkezi’ndeki Merkez I ve Merkez II Sağlık Ocaklarına ait formların tamamı (3094 adet) incelenmiştir. İl merkezinde bulunan Yenimahalle İlçesi’ndeki Yeşilevler Sağlık Ocağı ve Demetevler 1 No’lu AÇSAP kurumlarından ise, toplam 27875 formdan, sistematik örneklem yöntemi ile her 7 formdan 1 form seçilerek 2000’er adet form (toplam 4000 adet) incelenmiştir.

Gölbaşı’ndaki sağlık ocakları yarı kentsel bölge, Yenimahalle’deki sağlık ocakları ise kentsel bölge olarak sınıflandırılmıştır.

Veriler Epi-İnfo Versiyon 6.0 istatistik programına girilerek tablolar oluşturulmuştur.

Bulgular

Yarı kentsel bölgede 3094 adet, kentsel bölgede ise 4000 adet 15-49 yaş kadın izlem formu incelenmiştir.

Tablo 1’de incelenen kadınlara ait tanımlayıcı bulgular yer almaktadır.

Yarı kentsel bölgede incelenen kadınlardan %68.6’sı, kentsel bölgede ise %65.1’i ilköğretim mezunudur. İncelenenlerin yarı kentsel bölgede %5.7’sinin, kentsel bölgede %3.1’inin okuma-yazması yoktur. Yarı kentsel bölgede incelenen kadınlardan %91.3’ü, kentsel bölgede ise %93.7’si ev hanımıdır.

Yarı kentsel bölgede oturan kadınların eşlerinin %41.0’ı serbest meslek sahibi, kentsel bölgede ise %54.5’i serbest meslek sahibidir.

İncelenen kadınlardan yarı kentsel bölgede oturanların %9.0’ının, kentsel bölgede oturanların %7.8’inin hiç yaşayan çocuğu bulunmamaktadır. Her iki bölgede 2 yaşayan çocuğu olanlar en fazla yüzdeye sahiptir (yarı kentsel %35.2, kentsel %36.9).

Tablo 2’de incelenen kadınların yaş grupları ve yerleşim yerlerine göre araştırma sırasında yöntem kullanımları ve kullandıkları aile planlaması yöntemlerinin dağılımı verilmiştir.

İncelenen kadınlardan yarı kentsel bölgede oturanların %16.7’si yöntem kullanmazken, %21.7’si geleneksel yöntem, %61.6’sı modern yöntem kullanmaktadır. Kentsel bölgede oturanların ise, %14.5’i yöntem kullanmazken, %28.2’si geleneksel yöntem, %57.3’ü modern yöntem kullanmaktadır.

Hem yarı kentsel bölgede hem de kentsel bölgede en çok yöntem kullanmayan yaş grubu 15-19 yaş grubudur (yöntem kullanmama: yarı kentsel %56.6, kentsel %37.5). Yöntem kullanımının en fazla olduğu yaş grubu ise 35-39 yaş grubudur (yöntem kullanmama: yarı kentsel %9.0, kentsel %5.1).

İncelenen kadınlar hem kentsel bölgede hem de yarı kentsel bölgede tüm yaş gruplarında modern yöntemleri geleneksel yöntemlere tercih etmektedirler. Araştırma sırasında yöntem kullanan kadınlardan, yarı kentsel bölgede %75.7’si, kentsel bölgede ise %67.0’si modern yöntemleri kullanmaktadırlar. Geleneksel yöntem kullananların sıklığı, yarı kentsel bölgede %24.3 iken, kentsel bölgede %33.0’dır. Bir başka ifadeyle yarı kentsel bölgede aile planlaması yöntemi kullanan kadınların 1/4’i, kentsel bölgede ise 1/3’i geleneksel yöntemleri kullanmaktadırlar.

İncelenen kadınların yarı kentsel ve kentsel bölgede en çok kullandıkları aile planlaması yöntemi rahim içi araçtır (RİA) (sırasıyla %35.8, %31.8); ikinci sırada tercih edilen geleneksel yöntemler (%21.7, %28.2), üçüncü sırada tercih edilen yöntem ise kondomdur (%15.7, %15.3).

Tablo 1. Ankara İli, Yarı Kentsel ve Kentsel Bölgelerinde İncelenen 15-49 Yaş Grubu Kadınlara Ait Tanımlayıcı Bulgular

Yaş Grupları	Yarı Kentsel Bölge		Kentsel Bölge	
	Sayı	%	Sayı	%
Yarı kentsel n=3094				
Kentsel n=4000				
15-19	46	1.5	48	1.2
20-24	388	12.5	393	9.8
25-29	654	21.1	784	19.6
30-34	629	20.3	788	19.7
35-39	630	20.4	770	19.3
40-44	468	15.1	677	16.9
45-49	279	9.1	540	13.5
Öğrenim Durumu				
Yarı kentsel n=3087				
Kentsel n=3999				
Okur-yazar değil	177	5.7	123	3.1
Okur-yazar	58	1.9	58	1.5
İlkokul mezunu	2116	68.6	2604	65.1
Ortaokul mezunu	293	9.5	420	10.5
Lise mezunu	359	11.6	636	15.9
Yüksek okul-üniversite mezunu	84	2.7	158	3.9
Meslek				
Yarı kentsel n=3092				
Kentsel n=3998				
Ev Hanımı	2822	91.3	3745	93.7
Çalışıyor/Emekli	270	8.7	253	6.3
Eş Mesleği				
Yarı kentsel n=3023				
Kentsel n=4000				
İşsiz	77	2.5	47	1.1
Memur	506	16.7	862	21.6
İşçi	668	22.1	488	12.2
Çiftçi	73	2.3	5	0.1
Serbest meslek	1240	41.0	2179	54.5
Emekli	95	3.4	155	3.9
Diğer	364	12.0	264	6.6
Yaşayan Çocuk Sayısı				
Yarı kentsel n=3094				
Kentsel n=4000				
0	277	9.0	313	7.8
1	641	20.7	845	21.1
2	1090	35.2	1474	36.9
3	705	22.8	929	23.2
4 ve üstü	381	12.3	439	11.0

*Bazı formlarda eksik bilgi olmasından dolayı n'ler farklıdır.

Araştırmada 15-19 yaş grubunda en çok kullanılan yöntem yarı kentsel bölgede RİA (%15.2) ve geleneksel yöntemler (%15.2) iken, kentsel bölgede RİA'dır (%21.9). RİA 20-24 yaş grubu (yarı kentsel %24.2, kentsel %33.3), 25-29 yaş grubu (yarı kentsel %36.3, kentsel %33.1), 30-34 yaş grubu (yarı kentsel %42.3, kentsel %38.5) ve 35-39 yaş gruplarında (yarı kentsel %38.3, kentsel %39.1) en çok tercih edilen aile planlaması yöntemidir. 40-44 yaş grubunda ise yarı kentsel bölgede en çok tercih edilen yöntem RİA iken (%40.1), kentsel bölgede geleneksel yöntemlerdir (%35.6). 45-49 yaş grubunda ise en çok tercih edilen aile planlaması yöntemi hem yarı kentsel

(%29.4), hem de kentsel bölgede (%43.9) geleneksel yöntemlerdir.

Tablo 3'de incelenen kadınlardan araştırma sırasında yöntem kullanmadığı belirlenenlerin, yaş grupları ve yerleşim yerlerine göre yöntem kullanmama nedenleri verilmiştir.

Yarı kentsel bölgede incelenen kadınların %16.7'si, kentsel bölgede ise %14.5'i yöntem kullanmamaktadırlar.

Çocuk istenmesi hem yarı kentsel (%31.0), hem de kentsel bölgede (%29.0) en çok yöntem kullanmama nedenidir. Çocuk istenmesi ve gebe olmak beraber

Tablo 2. Ankara İli, Yarı Kentsel ve Kentsel Bölgelerinde İncelenen 15-49 Yaş Grubu Kadınların, Yaş Grupları ve Yerleşim Yerlerine Göre Araştırma Sırasında Yöntem Kullanımları ve Kullandıkları aile Planlaması Yöntemlerinin Dağılımı

Yaş Grupları ve Yerleşim Yeri	Geleneksel Yöntem	Modern Yöntem	Yöntem Kullanmayanlar	Geleneksel Yöntem	Modern Yöntem	RİA	OKS	Kondom	Tüp Ligasyonu	Diğer
	%*	%*	%**	%**	%**	%**	%**	%**	%**	%**
15-19										
Yarı Kentsel	35.0	65.0	56.6	15.2	28.2	15.2	-	13.0	-	-
Kentsel	30.0	70.0	37.5	18.8	43.7	21.9	9.4	6.2	-	6.2
20-24										
Yarı Kentsel	22.5	77.5	33.5	14.9	51.6	24.2	2.8	22.2	0.3	2.1
Kentsel	31.0	69.0	14.3	26.5	59.2	33.3	7.0	16.5	-	2.4
25-29										
Yarı Kentsel	22.7	77.3	17.1	18.8	64.1	36.3	4.7	18.5	1.1	3.5
Kentsel	26.7	73.3	10.6	23.9	65.5	33.1	9.6	20.0	0.4	2.4
30-34										
Yarı Kentsel	22.9	77.1	11.3	20.3	68.4	42.3	5.6	16.1	2.9	1.5
Kentsel	29.5	70.5	5.6	27.8	66.6	38.3	8.7	17.7	1.5	0.4
35-39										
Yarı kentsel	28.3	71.7	9.0	25.7	65.3	38.3	4.3	13.5	7.9	1.3
Kentsel	28.2	71.8	5.1	26.7	68.2	39.1	6.9	17.7	3.6	0.9
40-44										
Yarı kentsel	27.6	73.0	11.5	23.9	64.6	40.1	1.9	11.3	9.8	1.5
Kentsel	38.2	61.8	6.6	35.6	57.8	32.8	3.7	12.6	7.6	1.1
45-49										
Yarı Kentsel	38.5	61.5	23.7	29.4	46.9	26.9	0.6	12.2	7.2	-
Kentsel	49.5	50.5	11.2	43.9	44.9	25.1	2.0	12.5	4.9	0.4
Toplam										
Yarı Kentsel	24.3	75.7	16.7	21.7	61.6	35.8	3.7	15.7	4.6	1.8
Kentsel	33.0	67.0	14.5	28.2	57.3	31.8	6.2	15.3	2.8	1.2

* Yöntem kullananlar üzerinden yüzde alınmıştır.

**Tüm incelenenler üzerinden yüzde alınmıştır.

değerlendirildiğinde; kadınların yarı kentsel bölgede %51.5'inin, kentsel bölgede ise %52.9'unun yöntem kullanmamasına neden olmaktadır.

15-19 yaş grubunda en çok yöntem kullanmama nedeni yarı kentsel bölgede (%53.8) ve kentsel bölgede (%57.1) çocuk istenmesidir. 20-24 yaş grubunda da en çok yöntem kullanmama nedeni yarı kentsel bölgede (%43.1) ve kentsel bölgede (%43.5) çocuk istenmesidir. 25-29 yaş grubunda en çok yöntem kullanmama nedeni yarı kentsel bölgede gebelik iken (%32.0), kentsel bölgede çocuk istenmesidir (%42.3). 30-34 yaş grubunda ise en çok yöntem kullanmama nedeni yarı kentsel bölgede çocuk istenmesi iken (%38.0), kentsel bölgede gebeliktir (%33.3). 35-39 yaş grubunda en çok yöntem kullanmama nedeni yarı kentsel bölgede diğer nedenlerken (menapoz, histerektomi, tıbbi nedenler v.b) (%40.3), kentsel bölgede

çocuk olmamasıdır (%29.6). 40-44 ve 45-49 yaş gruplarında ise en çok yöntem kullanmama nedeni yarı kentsel bölgede (sırasıyla %51.9, %88.0) ve kentsel bölgede (sırasıyla %47.8, %74.2) diğer nedenlerdir.

Her yaş grubu için kentsel ve yarı kentsel bölgede oturanlar arasında aile planlaması yöntemi kullanmama nedenleri yönünden fark olup olmadığı incelendiğinde; 15-19, 25-29, 40-44 ve 45-49 yaş gruplarında istatistiksel olarak anlamlı fark saptanmamıştır ($p>0,05$). 20-24, 30-34 ve 35-39 yaş gruplarında ise yerleşim yerine göre aile planlaması yöntemi kullanmama nedenleri yönünden istatistiksel olarak anlamlı fark saptanmıştır ($p<0,05$).

Tartışma

İncelenen kadınların %84.5'i bir aile planlaması yöntemi kullanmaktadır. TNSA 98'de (Türkiye Nüfus ve

Tablo 3. Ankara İli, Yarı Kentsel ve Kentsel Bölgelerinde İncelenen 15-49 Yaş Grubu Kadınlardan, Araştırma Sırasında Yöntem Kullanmadığı Belirlenenlerin, Yaş Grupları ve Yerleşim Yerlerine Göre Yöntem Kullanmama Nedenleri

Yaş Grupları ve Yerleşim Yeri	Gebe	Emzikli	Çocuk İstiyor	Eğitmiyor	ÇocuğuOlmuyor	Diğer	p*
	%	%	%	%	%	%	
15-19							
Yarı Kentsel	30.8	15.4	53.8	-	-	-	
Kentsel	25.0	14.3	57.1	-	-	3.6	p>0.05
20-24							
Yarı Kentsel	31.5	11.5	43.1	0.8	2.3	10.8	
Kentsel	38.0	6.5	43.5	6.5	4.6	0.9	p<0.05
25-29							
Yarı Kentsel	32.0	18.9	29.5	0.8	5.4	13.4	
Kentsel	30.7	11.7	42.3	2.9	5.1	7.3	p>0.05
30-34							
Yarı Kentsel	19.7	5.6	38.0	-	7.0	29.7	
Kentsel	33.3	11.9	32.1	6.0	7.1	9.6	p<0.05
35-39							
Yarı Kentsel	8.8	7.0	33.3	-	10.6	40.3	
Kentsel	22.2	7.4	9.3	9.3	29.6	22.2	p<0.05
40-44							
Yarı Kentsel	3.7	3.7	13.0	1.8	25.9	51.9	
Kentsel	4.6	1.5	10.8	9.2	26.1	47.8	p>0.05
45-49							
Yarı kentsel	-	1.5	6.0	-	4.5	88.0	
Kentsel	2.2	-	4.5	5.6	13.5	74.2	p<0.05
Toplam							
Yarı kentsel	20.5	9.9	31.0	0.6	7.2	30.8	
Kentsel	23.9	7.4	29.0	5.7	11.2	22.8	p<0.05

Yüzdeler satır yüzdesidir

*Her yaş grubu için kentsel ve yarı kentsel bölgeler arasında yöntem kullanmama nedenleri yönünden fark olup olmadığının değerlendirilmesi için ki kare testi yapılmıştır.

Sağlık Araştırması) kadınların %63.9'u herhangi bir aile planlaması yöntemi kullanmaktadır (2).

İncelenen kadınların yarı kentsel bölgede %61.6'sı, kentsel bölgede ise %57.3'ü modern yöntem kullanmaktadır. TNSA 98'de ise incelenen kadınların %37.7'si modern yöntem kullanmaktadır. İncelenen kadınlardan yarı kentsel bölgede %21.7'si, kentsel bölgede ise %28.2'si geleneksel yöntem kullanmaktadır. TNSA 98'de ise kadınların %25.5'i geleneksel yöntem kullanmaktadır (2).

1995 yılında Malatya-Yeşilyurt'da yapılan bir araştırmada incelenenlerin %43.2'si modern yöntemlerle korunurken, %22.2'sinin geleneksel yöntemlerle korunduğu, %34.6'sının ise korunmadığı belirlenmiştir (3). Bursa-Gemlik'de yapılan bir araştırmada kadınların %79.4'ünün aile planlaması yöntemi kullandığı; yöntem

kullananlardan %45.2'sinin modern yöntem, %54.8'inin ise geleneksel yöntem ile korunduğu saptanmıştır (4). Ankara-Gölbaşı'nda 1988 yılında yapılan bir araştırmada incelenenlerden %71.8'inin araştırma sırasında bir yöntem kullandığı; bunların da %49.3'ünün modern yöntem, %50.7'sinin geleneksel yöntem kullandığı belirlenmiştir (5).

Bizim araştırmamızda modern yöntem kullanımı, hem kentsel hem yarı kentsel bölgede, diğer bölgelerdeki araştırmalardan ve TNSA verilerinden yüksek bulunmuştur. Bu durumun, araştırmanın yapıldığı bölgede aile planlaması hizmetlerinin daha iyi verilmesinden kaynaklandığı düşünülmektedir. Daha önce aynı bölgede yapılan araştırmaya göre aile planlaması yöntemi kullanımının daha fazla olması ise hizmetin kalitesinin arttığını ve giderek daha fazla kişiye hizmet verildiğini düşündürmektedir.

Araştırmada hem yarı kentsel, hem de kentsel bölgede yöntem kullanmayanlar en fazla 15-19 yaş grubunda olanlardır. TNSA 98'de de en çok yöntem kullanmayanlar 15-19 yaş grubundadır (2). 1999 yılında Edirne-Keşan'da yapılan bir araştırmada aile planlaması yöntemlerinin 15-19 ve 40 yaş üzerindeki yaş gruplarında, 1995 yılında Malatya-Yeşilyurt'da yapılan bir araştırmada ise 15-19 ve 45-49 yaş gruplarında en az kullanıldığı belirlenmiştir (6,3). 15-19 yaş grubunda gebelik ve çocuk istenmesi fazla olduğundan, araştırmada bu sonucun çıkması doğaldır.

TNSA 98'de en çok aile planlaması yöntemi kullanımı 35-39 yaş grubunda saptanmıştır (2). Benzer şekilde, 1993 yılında İstanbul'da yapılan bir araştırmada 30-34 yaş grubu (7), 1995 yılında Malatya-Yeşilyurt'da yapılan bir araştırmada da 30-34 ve 35-39 yaş grupları en fazla yöntem kullanan gruplar olarak belirlenmiştir (3). Araştırmamızda da diğer sonuçlarla uyumlu olarak en çok yöntem kullanımı, hem yarı kentsel, hem de kentsel bölgede 35-39 yaş grubundadır. İstenen çocuk sayısının bu yaşlarda tamamlanmış olmasının, bu yaş grubunda yöntem kullanımının fazla olmasına yol açtığı düşünülebilir.

İncelenen kadınlardan 40 yaş altı olanlar hem yarı kentsel, hem de kentsel bölgede aile planlaması yöntemi olarak RİA'yı kullanmaktadırlar. 40 yaş üstünde ise yarı kentsel bölgede RİA, kentsel bölgede ise en çok geleneksel yöntemleri kullanmaktadırlar. 45-49 yaş grubunda ise hem yarı kentsel hem de kentsel bölgede en çok tercih edilen aile planlaması yöntemleri geleneksel yöntemlerdir. TNSA 98'de de benzer şekilde 45-49 yaş grubu dışındaki kadınların modern yöntemleri tercih ettikleri saptanmıştır (2). TNSA 98'de yine bizim sonuçlarımıza benzer olarak, modern yöntemler içinde en çok kullanılanın RİA olduğu tespit edilmiştir (2). 1999 yılında Edirne-Keşan'da yapılan bir araştırmada da en çok kullanılan aile planlaması yönteminin RİA olduğu belirlenmiştir (6). İstanbul'da ve Gemlik'te yapılan araştırmalarda ise incelenen kadınların en fazla geri çekme yöntemini, 2. sırada ise RİA'yı kullandıkları belirlenmiştir (7, 4). Ankara-Gölbaşı'nda 1988 yılında yapılan bir araştırmada da aynı şekilde aile planlaması yöntemi olarak en çok geri çekme, 2.sırada da RİA kullanıldığı saptanmıştır (5). Geçmiş yıllara oranla ilk sıraya RİA'nın geçmesi, AP hizmetlerinin iyileştiğini, kadınların bilgi ve davranış düzeyinin iyi yönde geliştiğini düşündürmüştür.

İncelenen kadınlardan, 15-19 ve 20-24 yaş gruplarında hem yarı kentsel hem de kentsel bölgede en çok yöntem kullanmama nedeni, çocuk istemeleridir. 25-29 ve 30-34 yaş gruplarında ise çocuk istenmesi ve gebe olmak en çok yöntem kullanmama nedeni olarak saptanmıştır. TNSA 98'de benzer şekilde 30 yaş altındaki kadınların en çok yöntem kullanmama nedeni olarak çocuk

istemeleri belirlenmiştir (2). 1995 yılında Malatya-Yeşilyurt'da ve 1993 yılında İstanbul'da yapılan araştırmalarda da en çok yöntem kullanmama nedeninin çocuk istenmesi ve gebelik olduğu saptanmıştır (3, 7).

35-39 yaş grubunda yarı kentsel bölgede en çok diğer nedenler (menapoz, histerektomi, tıbbi nedenler v.b.) yöntem kullanmama nedeni olmasına rağmen bu gruptaki kadınların 1/3'ü halen çocuk istemektedir. Bu yaş grubunda kentsel bölgede en çok yöntem kullanmama nedeni ise çocuğunun olmamasıdır.

40-44 ve 45-49 yaş gruplarında diğer nedenler en çok yöntem kullanmama nedeni olarak saptanmıştır.

TNSA 98'de 30 yaş üzerindeki kadınların en çok menapoz, histerektomi, gebe kalmanın zor olması v.b. nedenlerle yöntem kullanmadıkları belirlenmiştir (2).

Sonuçlar

İncelenen kadınların gerek yarı kentsel, gerekse kentsel bölgede %60'dan fazlası modern aile planlaması yöntemlerini kullanmaktadır. Aile planlaması yöntemleri yarı kentsel ve kentsel bölgede en çok 35-39 yaş grubunda kullanılmaktadır.

40 yaş altında en çok tercih edilen aile planlaması yöntemi RİA iken, 40 yaş ve üzerinde geleneksel yöntemler daha fazla tercih edilmektedir.

35 yaş altındaki kadınlar çocuk istediklerinden ve gebe olduklarından dolayı yöntem kullanmazken, 35 yaş ve üzerindeki diğer nedenlerle (menapoz, histerektomi, tıbbi nedenler v.b.) yöntem kullanmamaktadır.

Yöntemlerin en çok kullanıldığı yaş grupları, en çok kullanılan yöntemler ve yöntem kullanmama nedenleri, Türkiye geneli ile uyumludur. Modern yöntemler ise Türkiye geneline göre daha fazla kullanılmaktadır.

KAYNAKLAR

1. Bertan M. Güler Ç. Halk Sağlığı Temel Bilgiler. 1997: 117-56.
2. Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü. Türkiye Nüfus ve Sağlık Araştırması. 1999: 45-65.
3. Genç M. Güneş M. Şahin M. Karaoğlu L. Pehlivan E. Yeşilyurt (Malatya) Merkezindeki 15-49 Yaş Grubu Evli Kadınların Aile Planlamasına İlişkin Bilgi Düzeylerinin ve Uygulamalarının İncelenmesi. V. Ulusal Halk Sağlığı Kongresi Bildiri Kitabı 1996:49-54.
4. Okan N. Kentsel Alanda Evli Kadınların Aile Planlaması Yöntemleri Kullanma Eğilimleri ve Sonuçları. Halk Sağlığı Günleri I Bildiri Özetleri 1989: 56-7.
5. Aycan S. Arıtürk MO. Özalın S. Bumin Ç. Gölbaşı Merkez Sağlık Ocağında 15-49 yaş Grubu Evli Kadınların Aile Planlaması Hakkındaki Bilgi ve Tutumları ile İlgili Araştırma. Halk Sağlığı Günleri I Bildiri Özetleri 1989: 58-9.

6. Yorulmaz F. Dağdeviren N. Şahin EM. Keşan İlçesi Ana Çocuk Sağlığı Dispanserinin 1987-1999 Aile Planlaması Çalışmalarının Değerlendirilmesi. VI. Ulusal Halk Sağlığı Günleri Bildiri Özet Kitabı 1999: 147.
7. Yardımcı E. Sabuncu H. Yardımcı O. Baysal B. Onat I. İstanbul Üniversitesi İstanbul Tıp Fakültesi Kadın Hastalıkları Polikliniğine Başvuran 15-49 Yaş Grubunda Evli Kadınların Bildikleri ve Kullandıkları Kontraseptif Yöntemler; Kullanımı Etkileyen Faktörler. IV. Ulusal Halk Sağlığı Kongresi Bildiri Kitabı 1994: 77-80.

Geliş Tarihi: 03.01.2001

Yazışma Adresi: Dr. Mustafa N. İLHAN
Gazi Üniversitesi Tıp Fakültesi
Halk Sağlığı AD,
Dekanlık Binası Kat 1
Beşevler 06500 ANKARA

*Bu çalışma, 08-12 Kasım 2000 tarihleri arasında İstanbul'da düzenlenen "Uluslararası Halk Sağlığı Kongresi"nde poster olarak tebliğ edilmiştir.